

Ladislav Tajovský: Plíživý bankrot už začal

11.prosince 2010
www.ihned.cz
09.12.2010

Jedním z novodobých vánočních zvyků, které vystřídaly ty staleté, je vyhlašování slova či termínu, které končí rok v jistém smyslu charakterizují. Kandidátem z nejžhavějších letos bude nepříliš libozvučné slovíčko "bankrot". Realita konce roku 2010 předčí i ty nejčernější scénáře profesionálních pesimistů; bankrot obchází Evropou ve stále se zmenšujících kružnicích.

Bankrot je z definice poměrně jednoduchá záležitost - nastává v případě, kdy jeden ekonomický subjekt není schopný dostát svým závazkům vůči jinému subjektu. Nejde o žádné fatální zhroucení, v podnikatelské sféře jde o jev zcela běžný - na úspěšný podnik ve zdravě fungující ekonomice připadá podle dlouhodobých sledování více než dvojnásobek těch, které tak či onak neuspějí, a tedy například zbankrotují.

Ve sféře státního hospodaření není bankrot také žádnou novinkou, historie je jich plná. Bohužel současný státní bankrot je věc, která je stále obtížněji představitelná. Na současné debatě je možná nejzajímavější to, že se z různých úhlů rozebírá něco, co pravděpodobně v klasické podobě nenastane. Bankrot státu v podobě, v jaké jej pamatujeme například ze socialistického Československa v roce 1953, je asi opravdu minulostí. Aktuální podoba bankrotu by zřejmě byla mnohem méně transparentní, skrytá, dala by se "zamluvit"; ale tím by byla paradoxně tíživější a tím by byly - a nic si nenamlouvejme - její dopady dlouhodobější.

Bankrot už byl. Jen jsme si nevšimli

Není příliš sporu, že některé evropské země ve stavu plíživého bankrotu již dávno jsou a hledá se pouze cesta, jak zastrčit jeho nejviditelnější projevy nebo je aspoň rozprostřít v čase. Historicky výjimečnou záležitost činí z hrozby platební neschopnosti státu v roce 2010 to, co souvisí s jeho "velikostí".

V dobách, kdy státy platební neschopnost vyhlašovaly poměrně často, byl rozměr toho, čemu říkáme stát, nesrovnatelný s jeho dnešní podobou. Kdysi šlo - zjednodušeně - o státní úředníky, učitele, armádu a další velmi omezený počet subjektů, které měly vůči státu věřitelský vztah. V současné podobě de facto postátněných sektorů - od zdravotnictví po školství - a stejně tak veřejných systémů financování penzí a sociálních služeb znamená bankrot státu událost, před níž není úniku. Autor těchto řádků spolu se svými kolegy vedl řadu debat s cílem najít způsob uložení majetku, kde by tento byl uchráněn před rozhodnutím státních orgánů v případě, že se rozhodnou veřejné dluhy sanovat tím, že držení majetku v nejrůznější podobě zdaní. Stručně řečeno - moc jsme toho nevymysleli.

Postmoderní státní bankrot má spoustu symptomů paradoxně i v situaci, kdy k němu oficiálně nedojde. Zavádění poplatků ve zdravotnictví, aniž by došlo k adekvátnímu snížení povinných odvodů v rámci zdravotního pojištění, rozšiřování školného, mýta atd. bez snížení daní, z nichž jsou tyto oblasti ze zákona financovány, to vše jsou projevy nevyřčeného přiznání, že stát není schopen dostát svým závazkům v oblastech, kde po dlouhou dobu vylučoval konkurenci. I když tedy bankrot v jeho plné podobě nezažijeme, budme připraveni a srozuměni s tím, že za stejné peníze budeme dostávat stále méně a budeme-li chtít dosáhnout stejné úrovně - zdravotních a jiných služeb -, budeme nuceni sáhnout hlouběji do vlastní kapsy. Hodnota námi placených daní reálně klesne, byť by nakrásně v číselném vyjádření zůstaly stejné - prostě za tytéž peníze dostaneme méně. I tak může vypadat

inlace, která se ovšem v žádných statistikách neprojeví. A inflace, jak víme, přerozděluje majetek - bere věřiteli a dává dlužníkovi. Kdo je dlužníkem kdokoli věřitelem, nechť si každý doplní sám; není to nikterak vysoká matematika.

Je třeba si uvědomit, že závislost občanů na státu a z ní vyplývající vynucovaná loajalita dosáhla v dnešní době bezprecedentní úrovně. Při pohledu na svou výplatní pásku se každý může přesvědčit, jakou část svého platu každý měsíc "půjčuje" státu - ať už si tak předplácí nejrůznější služby, či si u něj ukládá prostředky na dobu, kdy nebude výdělečně činný.

Moderní stát svými závazky vytvořil nepřehlednou síť vazeb, které mu umožňují v součinnosti s finančním sektorem oddalovat situaci, kdy je nutno přiznat barvu. Nikoliv náhodou je bankovní sektor tím, který si na planetární úrovni může být jist největší náklonností politické sféry. Ničím nekryté peníze na straně jedné a státní dohled nad bankovním sektorem na straně druhé, jsou dvěma stranami téže mince, kterou zbytek společnosti platí za kvazistabilitu a v mnoha ohledech pouze zdánlivou prosperitu.

Zatloukat, zatloukat, zatloukat

Bankrot státu, v tomto vztahu dlužník - věřitel, znamená přiznání, že tyto prostředky jsou částečně v nenávratnu. Z toho je jasné, že politická sféra má všechny představitelné motivace k tomu, aby podobné přiznání co nejvíc oddalovala či tajila. Sledujeme politickou variaci na slova zesnulého experta na partnerské vztahy Miroslava Plzáka: Zatloukat, zatloukat, zatloukat.

Stát má možnost, jak prostřednictvím v ekonomii dobře popsané peněžní iluze vytvářet dojem, že tyto prostředky nezmizely a že je schopen za ně daňovými poplatníky slíbené služby či výplaty poskytnout - spoléhá na to, že málokdo z laické veřejnosti (voličstva) plně rozlišuje mezi nominálními a reálnými veličinami. Do určité míry lze špatné hospodaření se svěřenými prostředky řešit zvyšováním daňové zátěže a využívat průniku statistiky a politikologie - vždy je většina těch, kteří mají podprůměrný plat, vždy je většina "chudších", přičemž již více než století nebere volební právo ohled na majetek. Není to tak, že velké dluhy znamenají velké problémy. Dluhy mohou být svého druhu velmi úspěšnou a výnosnou investicí. Klíčovým atributem celého propletence však je schopnost dluhy splácet jinak, než jejich hrnutím před sebou a hromaděním dluhů nových. Zde moderní ekonomiky již podle všeho překračují meze, ze kterých už není návratu.

Moderním způsobem vyrovnávání se s nutností přiznání platební neschopnosti, je plné využívání možností, které státu dává monopol v oblasti tvorby peněz. Až teď plně doceňujeme dopad toho, že jsme převedli veškerá práva související s hodnotou peněz do rukou centrálních, státních autorit. Stát se tak může elegantně vyhnout bankrotu, ale bude to hodně drahé. Zatím to vypadá, že z této situace není úniku. Nakonec - můžeme si za to sami.

Hospodářské noviny, 9. prosince 2010